

НАСЛІДКИ ІНТРОДУКЦІЇ ДЕЯКИХ ВИДІВ РОДУ PHILADELPHUS L. В НАЦІОНАЛЬНОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ

Т.С. СЧЕПІЦЬКА

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

Показано історію та узагальнено досвід інтродукції 11 видів і 5 форм-сортів садового жасмину. Наведено оцінку життєздатності садових жасминів в умовах інтродукції методом інтегральної числової оцінки за результатами візуальних спостережень. Визначено перспективність подальшої інтродукції та культивування видів роду.

Види роду *Philadelphus* L. займають вагомe місце серед чагарникових рослин, що найширше використовуються людиною. У світовій флорі налічується близько 50 видів садового жасмину, природно зростаючих у Західній Європі, Східній Азії і Північній Америці, а також значна кількість гібридів, які достатньо легко отримати в культурі. Перші згадки про інтродукцію садових жасминів в Україну датуються початком минулого століття. Нині в Україну інтродуковано близько 32 видів і 34 форм-сортів.

У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України (НБС НАН України) з видів різного географічного походження створено колекційну ділянку садових жасминів. Перші надходження видів роду *Philadelphus* у НБС НАН України датуються 1946 р., коли з Німеччини було одержано і висаджено близько 35 видів і форм. У наступні роки колекція поповнювалась рослинами, отриманими з Риги, Ростова, Ленінграда, Владивостока, Дніпропетровська і Москви. Деяку частину інтродукованих рослин з різних причин було втрачено. Нині у

дендрарії налічується 26 видів, форм і сортів садового жасмину. Більшість із них — 40-річні рослини, що мають характерні для цього віку розміри і габітус крони.

Успішність інтродукції рослин залежить від їх життєздатності в нових умовах існування, що проявляється особливостями перебігу сезонного розвитку та онтогенезу. Для оцінки результатів інтродукції садових жасминів у НБС НАН України було використано метод інтегральної числової оцінки життєздатності та перспективності інтродукції кущів на основі візуальних спостережень за П.І. Лапіним, В.В. Сидневою [3].

1. Ступінь щорічного визрівання пагонів визначає успішність перезимівлі інтродуцента і оцінюється за п'ятибальною шкалою. Пагони переважної більшості видів і форм дорослих рослин в умовах Києва закінчують свій ріст у кінці липня — на початку серпня й до настання ранніх осінніх заморозків дерев'яніють (бал 1).

Не рекомендується проводити омолоджувальну обрізку кущів пізніше другої половини липня, тому що нові прирости пагонів не встигають здерев'яніти і відмерзають взимку.

2. Зимостійкість — провідний показник успішності інтродукції рослин у районах з помірним кліматом, оцінюється за семибальною шкалою. Всі види садового жасмину в умовах інтродукції відзначаються високою зимостійкістю — бал 1—2. Лише в окремі зими у садового жасмину Лемуана (*Ph. lemoinei* Lemoine), сортів 'Лавіна' (*Ph. l. 'Avalanche'*) і 'Глетчер' (*Ph. l. 'Glacier'*) та у деяких північноамериканських видів обмерзають пагони минулого року (бал 3).

3. Збереження габітусу значною мірою залежить від зимостійкості рослин і оцінюється за трибальною шкалою. Всі види садового жасмину в умовах Києва зберігають притаманну їм у природі життєву форму — бал 1.

4. Пагоноутворювальна здатність рослин оцінюється за трибальною шкалою. Найвища пагоноутворювальна здатність притаманна низькорослим, тонкостебловим видам і формам, наприклад: *Ph. lemoinei* 'Avalanche', *Ph. coronarius* L. (садовий жасмин корончатий), *Ph. microphyllus* Gray (садовий жасмин дрібнолистий), *Ph. schrenkii* Rupr. et

Maxim. (садовий жасмин Шренка) — бал 1. В інших видів ця здатність середня, нові пагони утворюються в меншій кількості, але достатній для збереження типового габітусу (бал 2).

5. Приріст у висоту і збільшення об'єму крони визначається наявністю або відсутністю щорічного приросту основних пагонів і гілок з урахуванням віку рослини. Зміна умов зростання внаслідок інтродукції часто помітно впливає на приріст і розвиток крони інтродуцента. У дорослих рослин садового жасмину практично не ушкоджуються термінальні бруньки основних пагонів, і щорічний приріст верхівкового і головних пагонів забезпечує нормальний розвиток притаманного рослині габітусу. Величину приросту і протяжність росту пагонів визначають фенологічні аспекти весни і літа, температурний чинник і режим вологозабезпечення.

6. Здатність рослин до генеративного розвитку — найважливіший показник життєздатності рослин у нових умовах, оцінюється за чотирибальною шкалою. Всі садові жасмини увійшли у фазу плодоношення; плоди і на-

Оцінка життєздатності видів роду *Philadelphus* L., інтродукованих у НБС НАН України, і перспективність інтродукції

Вид	Життєва форма/ Висота, м	Вік, роки	Показники життєздатності, бал							Загальна оцінка	
			Здерев'яніння пагонів	Зимостійкість	Збереження габітусу	Пагоноутворювальна здатність	Приріст у висоту	Генеративний розвиток	Способи розмноження в культурі	Сума балів життєздатності	Група перспективності
<i>Ph. inodorus</i> L.	к/2,5	40	20	25—20	10	3	5	25	7	95—90	1—2
<i>Ph. grandiflorus</i> Willd.	к/3,0	42	20	25—20	10	3	5	25	7	95—90	1—2
<i>Ph. tenuifolius</i> Rupr. et Maxim.	к/2,5	40	20	25—20	10	3	5	25	10	98—93	1—2
<i>Ph. schrenkii</i> Rupr. et Maxim.	к/2,0	40	20	25	10	5	5	25	7	95	1
<i>Ph. coronarius</i> L.	к/2,0	40	20	25—20	10	5	5	25	10	100—95	1
<i>Ph. c. 'Plena'</i>	к/2,0	40	20	25—20	10	5	5	20	5	90—85	2
<i>Ph. c. 'Vozdushniy Dessant'</i>	к/2,0	38	20	25	10	5	5	25	5	93	1
<i>Ph. incanus</i> Koehne	к/2,5	40	20	25	10	3	5	25	7	95	1
<i>Ph. microphyllus</i> Gray	к/1,5	42	20	20 (15)	10	5	5	25	10	95 (90)	1 (2)
<i>Ph. falconeri</i> Sarg.	к/3,5	40	20	25—20	10	3	5	25	7	95—90	1—2
<i>Ph. latifolius</i> Schrad.	к/3,0	40	20	25—20	10	3	5	25	7	95—90	1—2
<i>Ph. lewisii</i> Pursh.	к/3,0	39	20	25—20	10	3	5	25	7	95—90	1—2
<i>Ph. gordonianus</i> Lindl.	к/3,5	42	20	25	10	3	5	25	7	95	1
<i>Ph. lemoinei</i> 'Norma'	к/2,0	40	20	25	10	5	5	20	3	88	2
<i>Ph. l. 'Virginal'</i>	к/2,5	40	20	25	10	5	5	25—20	5	93—88	1—2
<i>Ph. l. 'Avalanche'</i>	к/1,5	40	20	20—15	10	5	5	25	3	88—83	2

сіння дозрівають у вересні — жовтні. Лише в сортів з яскраво вираженими махровими квітками помічено тенденцію до партенокарпії.

7. Можливі способи розмноження в культурі.

Досвід інтродукції садових жасминів дає можливість розробки найефективніших способів їх масового розмноження в культурі. Розмноження самосівом, що свідчить про успіх інтродукції й найповнішу відповідність рослин природним умовам нового району зростання, зафіксовано у *Ph. coronarius*, *Ph. microphyllus*, *Ph. tenuifolius* Rupr. et Max (садовий жасмин тонколистий). Види садового жасмину розмножують насінням; насіння дуже дрібне, не потребує стратифікації, посів бажано проводити в ящиках у зимових теплицях. Сорти садового жасмину при насінневому розмноженні, як правило, не успадковують батьківських ознак, тому їх розмножують вегетативним способом. Вегетативно садові жасмини розмножують як природним (відсадками), так і штучним шляхом (зеленими, здерев'янілими і напівздерев'янілими живцями). Практично всі види належать до групи рослин, що легко укорінюються.

Аналіз підсумку цих показників дає можливість оцінити ступінь зміни біологічних властивостей інтродуцентів у нових умовах зростання. Разом з тим кожному із показників відповідає числове значення. За результатами оцінки всіх семи показників виведений один інтегральний числовий показник. Найвища життєздатність рослин оцінюється 100 балами. За показником життєздатності рослин і сумою балів проведено оцінку успішності та перспективності інтродукції, яка дає вагомий підстави для прогнозування можливостей широкого використання садових жасминів. Всі дослідні рослини (таблиця) в умовах інтродукції добре ростуть, достатньо високозимостійкі, переважна більшість з них плодоносить; розмножуються насінням та вегетативно і належать до групи повністю перспективних і перспективних рослин.

Встановлено відносну відповідність їх сезонного ритму розвитку кліматичним умовам району Києва. При культивуванні садового жасмину в Україні (особливо в Лісостепу) слід враховувати умови пункту проміжної

інтродукції. Так, одним і тим же видам і формам, інтродукованим у Києві з інших областей України, а також із зарубіжних держав з помірним кліматом і із субтропічних районів, притаманні різні адаптаційні властивості, що відносить їх до різних категорій перспективності використання.

Досвід інтродукційної діяльності дозволяє оцінити значну частину світового різноманіття видів і сортів садового жасмину, виявити перспективні резерви для селекції, виробити рекомендації щодо їх розведення і використання.

1. *Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные* / Под ред. Н.А. Кохно. — Киев: Наук. думка, 1986. — 720 с.
2. *Кохно Н.А., Курдюк А.М. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине.* — Киев: Наук. думка, 1994. — 186 с.
3. *Лапин П.И., Калущий К.К., Калущая О.Н. Интродукция лесных пород.* — М.: Лесн. пром-сть, 1979. — 224 с.

Надійшла 20.01.2000

ИТОГИ ИНТРОДУКЦИИ НЕКОТОРЫХ ВИДОВ РОДА PHILADELPHUS L. В НАЦИОНАЛЬНОМ БОТАНИЧЕСКОМ САДУ им. Н.Н. ГРИШКО НАН УКРАИНЫ

Т.С. Счепицька

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Киев

Представлена история и обобщен опыт интродукции 11 видов и 5 форм-сортів садового жасмина в НБС НАН Украины. Приведена оценка жизнеспособности садовых жасминов в условиях интродукции методом интегральной числовой оценки результатов визуальных наблюдений. Определена перспективность дальнейшей интродукции и культивирования видов рода.

THE RESULTS OF INTRODUCTION OF SOME PHILADELPHUS L. SPECIES IN THE NATIONAL BOTANICAL GARDENS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

T.S. Stchepitskaja

M.M. Grishko National Botanical Gardens, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

The paper deals with the history and the data on introduction of 11 species and 5 forms of *Philadelphus* L. genus in the National Botanical Gardens of Ukraine. The valuation of plants viability under the conditions introduction has been given by the method of integral numerical estimation of visual observations. The prospects of further introduction and cultivation of the species are determined.